

RYKTET OM DE RADIKALA UNGA MÄNNEN ÄR STARKT ÖVERDRIVET: TRE DECENNIER AV FRÅGOR OM JÄMSTÄLLDHET OCH ABORT

LENA WÄNGNERUD OCH PATRIK ÖHBERG

Sammanfattning

Forskare har påvisat att det råder rekordstora skillnader mellan unga män och kvinnor i inställningen till jämställdhet. Slutsatsen som dragits är att de unga männen vänder jämställdheten ryggen. Studierna som ligger till underlag för slutsatserna kan emellertid inte visa hur utvecklingen över tid ser ut. I det här kapitlet anlägger vi därför ett perspektiv som sträcker sig över 30 år. Vi kan då konstatera att den ökade skillnaden bland unga män och kvinnor som har observerats snarare beror på en mobilisering bland unga kvinnor, det vill säga det är de unga kvinnorna som skiljer ut sig och inte de unga männen. Vi analyserar även inställningen till abort, makt och kön samt könsidentitet över tid. Inte heller i de frågorna går det att spåra en ökad radikalisering bland unga män.

Under senare år har debatten såväl i forskning som i media handlat om att unga män känner sig hotade av utvecklingen på jämställdhetsområdet. Rubriker som "Unga män ratar jämställdhet" (Vi, 2022) och "Svenska unga män moderna sexister" (Svenska Dagbladet, 2022) har fyllt tidningssidorna. Påståendena bygger i flera fall på undersökningar gjorda vid *ett* tillfälle där det framkommit en skillnad mellan unga kvinnor och unga män i attityder till satsningar på jämställdhet, med unga män som den minst positiva gruppen. Frågan som inställer sig är om det stämmer att de unga männen inte längre är positivt inställda till jämställdhet och om dagens unga män är mer kritiska än vad unga män tidigare har varit.

Syftet med detta kapitel är att bredda analysen till att täcka en relativt lång tidsperiod och inkludera fler frågor som rör relationen mellan kvinnor och män. Förutom jämställdhet kommer vi att studera inställningen till politikens betydelse för jämställdhet, abort och den egna könsidentiteten, vilket ger ett stabilare underlag för tolkningen av könsskillnader bland unga män och kvinnor.

Teorier om "backlash"

Ordet "backlash" fick ett brett genomslag i Sverige i början på 1990-talet när den amerikanska journalisten och författaren Susan Faludi (1992) publicerade boken

Backlash: kriget mot kvinnorna. I boken beskriver Faludi en utveckling där media bidragit till att motarbeta de framsteg som den amerikanska feministiska rörelsen gjort under 1970-talet. En av bokens huvudpoänger är att strategin i media har varit att skylla på feministerna. Feministerna ansågs ligga bakom de problem som kvinnorna i USA upplevde ur ett jämställdhetsperspektiv.

I forskningen har liknande diskussioner främst förts i förhållande till ett framväxande stöd för högerextrema politiska partier i Europa. Pippa Norris och Ronald Inglehart (2019) framför exempelvis en teori om kulturella bakslag – cultural backlash – där de beskriver de senaste årtiondenas uppsving för högerextrema partier som en socialkonservativ motreaktion mot tidigare årtiondens ”tysta revolution”. Denna tysta revolution menar de drevs av generationsskiften i Europa. I tiden efter andra världskriget ökade den materiella levnadsstandarden, vilket gjorde att människor utbildade sig på universitet och flyttade in till storstäderna. Utvecklingen bidrog till att en ny generation med andra värderingar tog plats i samhället. Socialliberala värderingar blev vägledande och där var satsningar på jämställdhet och mångfald naturliga beståndsdelar. Men den utvecklingen har på senare år mött motstånd.

Gefjon Off, Nicholas Charron och Amy Alexander (2022) bygger vidare på teorin om kulturella bakslag i en studie av attityder bland unga män i Europa. Deras studie visar att unga män är den grupp som främst uppfattar framsteg för kvinnors rättigheter som ett hot mot de egna möjligheterna, vilket de kallar ”modern sexism”.¹ Mönstren som framträder är särskilt starka i regioner med hög arbetslöshet och hög grad av misstro mot offentliga institutioner. Författarna betonar upplevd konkurrens mellan kvinnor och män som en förklaring till att unga mäns attityder är mer negativa än vad de är bland män och kvinnor i de andra åldersgrupperna.

I en undersökning av det ökade stödet för Sverigedemokraterna mellan 2014 och 2018 drar Off (2023) slutsatsen att en ökad uppmärksamhet för frågor om jämställdhet i den offentliga debatten ytterligare kan spä på negativa attityder i vissa grupper av väljare. När metoo-rörelsen slog igenom med full kraft 2017 vittnade tusentals kvinnor från en lång rad yrkesgrupper om förekomsten av sexuella trakasserier och förlåtande attityder gentemot förövarna (Hansson m.fl., 2020). I linje med resonemangen i Faludis bok från 1991, framför Off (2023) tanken om att offentlig rapportering om kvinnors situation i sig kan trigga en motreaktion i attityder till jämställdhet.

Teorier om mobilisering

En annan typ av teorier som hamnat i skymundan i den pågående debatten om modern sexism är de som betonar betydelsen av förändrade levnadsvillkor bland kvinnor. Sverige och jämförbara länder fick under 1970-talet en ny generation av kvinnor som var välutbildade och gjorde sig gällande på arbetsmarknaden. I denna forskningstradition talar man om ett ”modernt könsgap”, där yngre generationer

av kvinnor var mindre religiösa och mer välutbildade än äldre generationer. Förändringar som dessa har bidragit till att yngre kvinnor uppvisar liberala värderingar och att de gjort en rörelse vänsterut på en ideologisk vänster-högerdimension (Inglehart & Norris, 2003; Shorrocks, 2018).

Tidigare resultat från Sverige som ligger i linje med teorier om mobilisering påvisar ett ökat politiskt deltagande bland kvinnor, ökat subjektivt intresse för politik och ökade könsskillnader när det gäller partival (Ahlbom m.fl., 2022; Oskarson & Wängnerud, 1995; Naurin & Öhberg, 2019). Exempelvis var riksdagsvalet 2022 det mest könsskiljande sedan de svenska väljarundersökningarna startade på 1950-talet. Det fanns ett betydligt starkare stöd för framförallt Socialdemokraterna bland kvinnor och ett betydligt starkare stöd för framförallt Moderaterna och Sverigedemokraterna bland män (Ahlbom & Karlsson, 2023).

I linje med teorier om mobilisering finns också forskning som visar att större synlighet för kvinnor på politiska poster ökar tilltron till kvinnors politiska kapacitet (Alexander, 2012) och att debatt kring frågor om jämställdhet kan leda till ett starkare stöd för ”pro-feministiska” värderingar som förbud mot pornografi och införandet av sextimmars arbetsdag (Öhberg & Wängnerud, 2014).² Till skillnad från Off (2023), som studerade effekter av metoo, har dock andra studier kunnat belägga en mobiliserande effekt av uppmärksamhet för jämställdhet. Ett sådant exempel har valrörelsen 1994 visat sig vara, då svenska partier gjorde satsningar på ”varannan damernas”. Det medförde att andelen kvinnor i den svenska riksdagen för första gången någonsin översteg 40 procent och att en generation av feminister gjorde entré (Öhberg & Wängnerud, 2014).

Tidsanda eller ålder?

Frågan är då om vi kan se en minskad uppslutning kring jämställdhet bland dagens unga män? Fokus i detta kapitel är därför vilken betydelse ålder har för könsskillnader i attityder till olika frågor som relaterar till satsningar på jämställdhet. Eftersom analyserna bygger på en relativt lång tidsperiod, 1993–2023, har vi möjlighet att även analysera eventuella effekter av en ”tidsanda” och då framförallt eventuella effekter av varannan damernas 1994 och metoo 2017. När det gäller ålder skiljer vi mellan fyra kategorier: unga (16–29 år), yngre medelålder (30–49 år), medelålder (50–64 år) samt äldre (65 år och äldre).

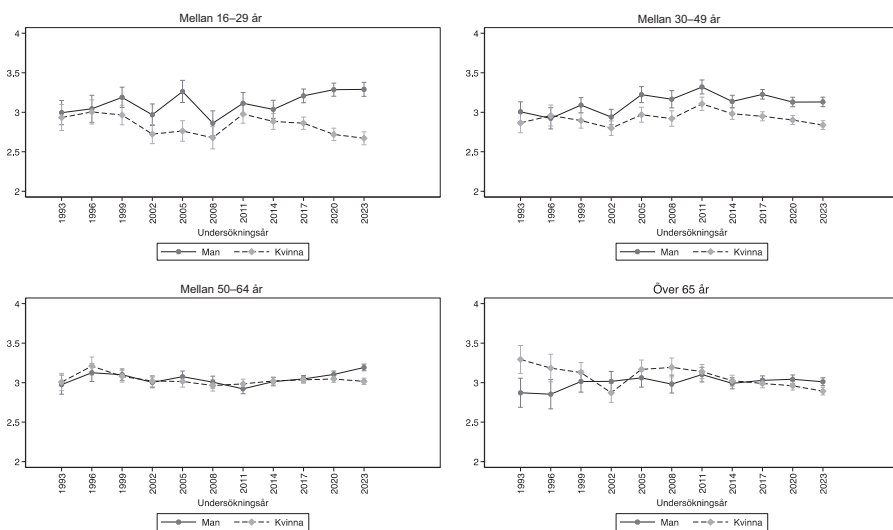
För kapitlets huvudsakliga analys har vi valt ut ett antal attitydfrågor där vi kan följa utvecklingen över tid. Inställningen till frågan om att ”satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet mellan kvinnor och män” finns ställd vid 11 olika tillfällen under perioden. Dessutom finns det två frågor där vi kan jämföra attityder 1994 och 2023, ”tror du att jämställdhet mellan kvinnor och män kan påverkas med politiska beslut och lagstiftning” samt ”tror du att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna vore kvinnor”. För att få underlag till en mer tolkande analys har vi även inkluderat inställningen till abort och en fråga om hur

respondenterna karaktäriserar sig själva på två olika skalor om ”kvinnliga” respektive ”manliga” egenskaper. Frågornas exakta utformning presenteras i samband med de olika analyserna. Materialet består av nationella SOM-undersökningar de aktuella åren.

Ideologisk hemvist bland unga män och kvinnor

Ett centralt inslag i diskussionen om ökade politiska könsskillnader handlar om subjektiv vänster-högerplacering. Figur 1 visar genomsnitt bland kvinnor och män i ålderskategorierna 16–29 år, 30–49 år, 50–64 år samt 65 år och äldre.

Figur 1 Ideologisk position bland kvinnor och män i fyra olika åldersgrupper, 1986–2023 (marginaleffekter)

Kommentar: Frågan löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högorskala. Var någonstans skulle du placera in dig själv?* Svarsalternativen var *Klart till vänster, Något till vänster, Varken till vänster eller höger, Något till höger* samt *Klart till höger*. Antalet svarspersoner har varierat från 1 507 till 11 876.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2023.

Att kvinnor i genomsnitt står mer till vänster än män har länge varit diskuterat i forskningen (se exempelvis Naurin & Öhberg, 2019). Det viktigaste resultatet i figur 1 är att könsskillnaden över tid blir alltmer tydlig i den yngsta åldersgruppen, 16–29 år. Unga män har över tid dragit alltmer högerut och är idag den grupp som står längst till höger. Även unga kvinnor rör sig bort från övriga grupper.

Men förändringen går åt det andra hållet, det vill säga att unga kvinnor gjort en tydligare vänstersväng än de andra grupperna. I övriga åldersgrupper går det att se ett mönster där kvinnor under senare år placerar sig till vänster om män. Ett ögonblick kan ägnas åt kvinnor som är över 65 år. På åttiotalet stod de till höger om männen. Idag står de i stället till vänster. En intressant resa som i ett annat sammanhang förtjänar större uppmärksamhet.

För att ge stabilitet åt resultaten i följande analyser inkluderas subjektiv vänster-högerplacering som en kontrollvariabel, vilket betyder att de skillnader som återfinns mellan kvinnor och män kvarstår när man tagit hänsyn till de skillnader som framkommer i figur 1. Genomgående har vi också med utbildning, hushållsinkomst, partipreferens samt bostadsort som kontrollvariabler.

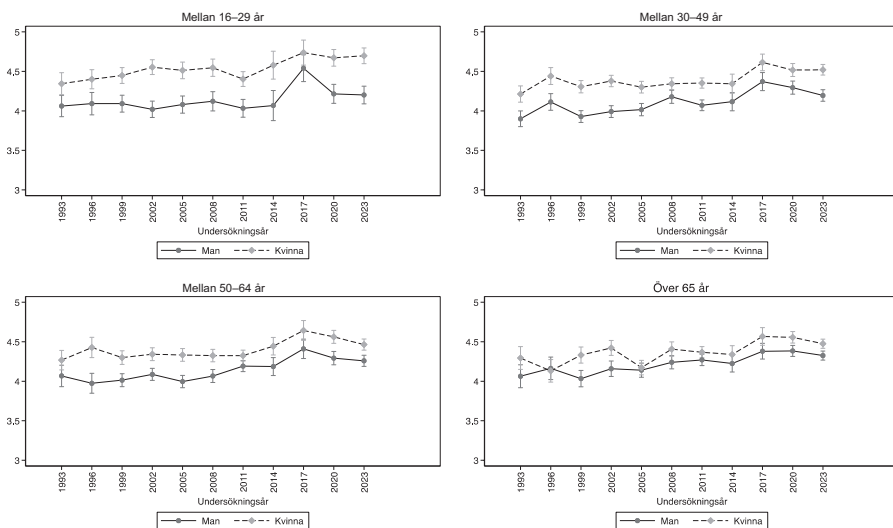
Inställning till att satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet 1993–2023

Vi börjar undersökningen med att presentera attityder till att satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet. Frågan använder en femgradig skala, där 5 betyder att det är ett mycket bra förslag och 1 motsvarar att förslaget är mycket dåligt. Det första vi kan konstatera utifrån resultaten i figur 2 är att inställningen till ökad jämställdhet är mycket positiv. Oavsett tidsperiod har det såväl bland kvinnor som män funnits en stark uppslutning kring förslaget, med genomsnittliga värden runt 4 och uppåt på den femgradiga skalan. Hur är det då med de unga männen?

Panelen längst till vänster i figur 2 visar inställningen i den yngsta åldersgruppen, 16–29 år, uppdelat på kön. Unga män har över tid blivit något mer positivt inställda till jämställdhet. Även i övriga grupper visar resultaten en positiv tendens, då det genomsnittliga värdet på den femgradiga skalan är högre år 2023 än år 1993. Den allra största ökningen sker i gruppen unga kvinnor, 16–29 år, vilket ger upphov till en växande könsskillnad i den yngsta åldersgruppen. Minst könsskillnad återfinns i den äldsta åldersgruppen, 65 år och äldre.

Första undersökningen, år 1993, är gjord året innan satsningen varannan damernas sjösattes. Det går att se en viss uppgång i stödet 1994, främst i åldersgruppen 30–49 år. Betydligt mer markant är dock uppgången i stödet år 2017, året med metoo. Effekten av metoo syns i alla åldersgrupper och både bland kvinnor och män. Vårt att notera är att år 2017 ökar stödet särskilt markant bland män i den yngsta åldersgruppen. Vi kan därmed se att debatten kring metoo inte bidrog till att de unga männen vände jämställdheten ryggen.

Figur 2 *Inställning till jämställdhet bland män och kvinnor i fyra olika åldersgrupper, 1993–2023 (predicerade medelvärden)*

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag? – Satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.* Svartalternativen var *Mycket bra förslag, Ganska bra förslag, Varken bra eller dåligt förslag, Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag*. Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat från 1 651 till 5 054.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1993–2023.

Kan politiska beslut påverka jämställdhet mellan kvinnor och män?

År 1921 var första gången som kvinnor i Sverige kunde delta i val till riksdagen och även ställa upp som kandidater på valsedlarna (Holgersson & Wängnerud, 2018). När riksdagen öppnades efter nyår år 1922 var det fem kvinnor som tog plats, vilket motsvarar en andel om cirka en procent. År 1971, 50 år senare, hade andelen ökat till 14 procent och efter valet 1991, 70 år senare, var andelen 34 procent. I början av 1990-talet fanns ett starkt tryck på de politiska partierna att snabba på utvecklingen, särskilt eftersom valet 1991 inneburit en nedgång från 38 till 34 procent kvinnor i riksdagen. Denna nedgång låg bakom bildandet av det feministiska nätverket ”Stödstrumporna”. Nätverket hotade inför valet 1994 att bilda ett separat kvinnoparti om inte partierna såg till att öka andelen kvinnor i parlamentet (Sainsbury, 2004). Då riksdagspartierna utlovade satsningar på mer jämställda valsedlar bildades aldrig något kvinnoparti och i valet 1994 steg andelen kvinnor till 41 procent.

Debatten om varannan damernas handlade inte enbart om numerär fördelning av kvinnor och män på politiska poster utan också om politikens innehåll, huruvida det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor. År 1994 fick riksdagsledamöterna själva svara på en sådan fråga: 74 procent av kvinnorna och 50 procent av männen i riksdagen svarade ja.³ Men hur ser det ut i befolkningen? Och sker det någon förändring över tid? Tabell 1 visar andel kvinnor respektive män i åldersgrupperna 16–29 år, 30–49 år, 50–64 år samt 65 år och äldre som svarat jakande på frågan om de tror att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor år 1994 jämfört med 2023. Precis som i riksdagen fanns det år 1994 en tydlig könsskillnad i svaren i befolkningen i stort. Ungefär hälften av männen, i samtliga åldersgrupper, svarade detta år ja på frågan. Bland kvinnorna varierade det mellan 67 och 83 procent beroende på ålderskategori. År 1994 var andelen som svarade ja allra störst bland kvinnor i åldersgrupperna 30–49 år (83 procent) och 50–64 år (82 procent). I dessa två grupper, där förväntningarna var höga redan år 1994, sker det inte någon större förändring över tid. I samtliga övriga grupper är det dock en betydligt högre andel som svarar ja på frågan om det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor år 2023 än 1994. Ökningen är tydlig bland de unga männen: från 55 till 74 procent vilket innebär en ökning på 19 procentenheter. Ökningen är dock ännu något högre bland de unga kvinnorna, från 71 till 92 procent, en ökning på 21 procentenheter. År 2023 är det de unga kvinnorna som sticker ut med allra högst andel – 92 procent – som svarar ja på frågan. Sammantaget kan vi konstatera att skillnaderna mellan kvinnor och män har minskat över tid med undantag av den yngsta ålderskategorin. Återigen beror det inte på att de unga männen avviker i negativ mening, utan på att de yngre kvinnorna dragit iväg.

Tabell 1 *Det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor, 1994 och 2023 (predicerade sannolikheter)*

	Män			Kvinnor		
	1994	2023	Skillnad	1994	2023	skillnad
16–29 år	55	74	19	71	92	21
30–49 år	56	66	10	83	84	1
50–64 år	49	75	26	82	79	-3
65 år eller äldre	54	76	22	67	83	16

Kommentar: Frågan löd *Tror du att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor?* Svarsalternativen var *Ja, absolut, Ja, troligen, Nej, troligen inte* samt *Nej, absolut inte*. I analysen har vi slagit ihop de jakande alternativen och gjort motsvarande för de som inte håller med i påståendet. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högreskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat från 1 684 till 1 715.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1994 och 2023.

År 1994 ställdes även en fråga i den nationella SOM-undersökningen om det går att påverka jämställdheten mellan kvinnor och män genom politiska beslut och lagstiftning. Samma fråga ställdes 2023 och i korta drag kan man säga att resultaten upprepar sig. Tabell 2 visar att det 1994 var ungefär hälften av männen som ansåg att politiska beslut kan ändra relationen mellan kvinnor och män. År 2023 finns det fortsatt inte några anmärkningsvärda skillnader mellan män i de olika ålderskategorierna. Knappt två tredjedelar anser att det går att påverka jämställdhet med politiska beslut. Skillnaderna mellan ålderskategorierna är större bland kvinnorna. År 1994 var kvinnor i den yngre medelåldern, 30–49 år, mest positivt inställda till politikens möjligheter att påverka jämställdheten (70 procent). Däremot var kvinnor i den äldre medelåldern, 50–64 år, mer tveksamma (57 procent) och låg närmre männens bedömningar. Genom åren har den äldsta ålderskategorin blivit mer positiv och är nu i paritet med kvinnor i medelåldern. Samtidigt intar de yngsta kvinnorna en särställning sin politiska tilltro och sluter nästan helt och hållet upp bakom uppfattningen att politiken kan ändra relationerna mellan kvinnor och män.

Tabell 2 Jämställdhet mellan kvinnor och män påverkas med politiska beslut och lagar, 1994 och 2023 (predicerade sannolikheter)

	Män			Kvinnor		
	1994	2023	Skillnad	1994	2023	skillnad
16–29 år	52	75	23	66	90	24
30–49 år	54	69	15	70	79	9
50–64 år	51	69	18	57	73	16
65 år eller äldre	61	73	12	60	70	10

Kommentar: Frågan löd *Tror du att jämställdhet mellan kvinnor och män kan påverkas med politiska beslut och lagstiftning?* Svarsalternativen var *Ja, absolut, Ja, troligen, Nej, troligen inte* samt *Nej, absolut inte*. I analysen har vi slagit ihop de jakande alternativen och gjort motsvarande för de som inte håller med i påståendet. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat mellan 1 684–1 717.

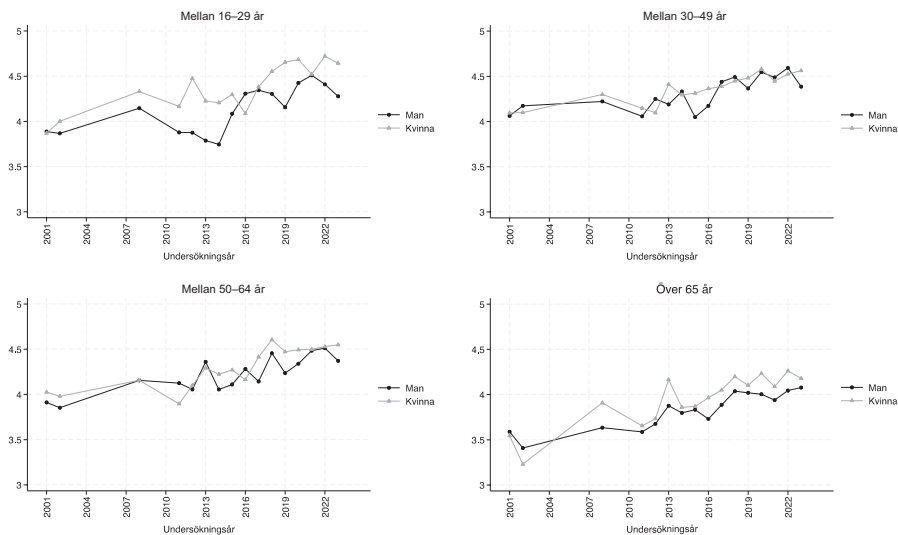
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1994 och 2023.

Resultaten i tabell 1 och 2 säger inte något om inriktningen på politiken, på vilket sätt förändringarna skulle äga rum, om de skulle gå i kvinnovänlig riktning eller ej. För att få ytterligare underlag utifrån vilket vi kan tolka attitydförändringar i Sverige under de senaste decennierna har vi tagit med två olika typer av frågor: Den ena handlar om inställningen till abort, vilken är central för kvinnors integritet och rätt att bestämma över sin kropp och den andra om självs kattad könsidentitet på en glidande skala mellan få till många kvinnliga respektive manliga egenskaper vilken visar hur ”typiska” kvinnor och män i genomsnitt uppfattar sig själva.

Inställningen till abort

År 1975 ändrades abortlagstiftningen i Sverige och rätten till abort blev i princip fri till och med 18:e graviditetsveckan. Under senare år har frågan börjat diskuteras igen, mycket till följd av den politiska utvecklingen i USA där kvinnors möjlighet att göra abort kraftigt har försämrats i ett antal konservativt styrda delstater (Davis, 2022). Allmänt sett är stödet för fri abort mycket starkt i Sverige, men här ska vi särskilt uppmärksamma eventuella förändringar bland unga män. Frågan om inställningen till abort ställdes för första gången i 2001 års nationella SOM-undersökning och har sedan 2011 ställts regelbundet. Figur 3 åskådliggör andel positivt inställda uppdelat på kvinnor och män i åldersgrupperna 16–29 år, 30–49 år, 50–64 år samt 65 år och äldre. Resultaten visar ett starkt stöd för fria abort i samtliga åldersgrupper, även om stödet är något lägre bland dem som är 65 år eller äldre. Det är små skillnader i kvinnors och mäns svar och figur 3 visar att unga män inte skiljer ut sig på något anmärkningsvärt sätt. Tidsperioden är kortare i denna analys än i de tidigare men jämförs 2023 med 2001 återfinns en positiv tendens, det vill säga en ökning för stödet till fri abort, i samtliga åldersgrupper.

Figur 3 *Inställning till abort bland män och kvinnor i fyra olika åldersgrupper, 2001, 2002, 2008, 2011–2023 (marginaleffekter)*

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag? – Begränsa rätten till fri abort.* Svartalternativen var *Mycket bra förslag, Ganska bra förslag, Varken bra eller dåligt förslag, Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag.* Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat mellan 1 592–1 824.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2001, 2002, 2008 och 2011–2023.

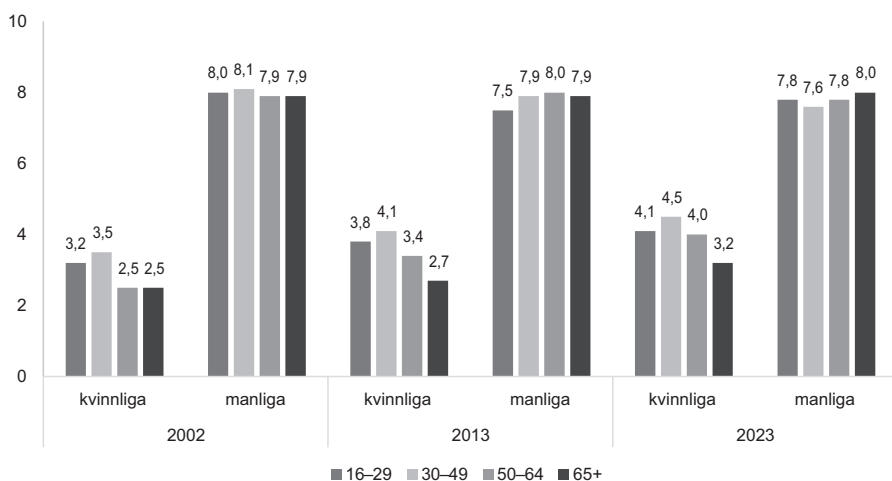
Självskattade kvinnliga respektive manliga egenskaper

Vi avslutar kapitlet med att analysera kvinnors och mäns självskattade kvinnliga respektive manliga egenskaper. En del i debatten om unga män som ratar jämställdhet är en eventuell påverkan från olika sociala plattformar, vilka sprider kvinnohat och värderingar om en toxisk maskulinitet som tar avstånd från det ”typiskt” kvinnliga (se exempelvis Dagens Nyheter, 2024-02-18). I forskningen har man utvecklat olika icke-kategoriska mått på könsidentitet just för att kunna fånga förändringar inom grupperna ”kvinnor” respektive ”män” och synliggöra mer flytande uppfattningar kring kön än vad binära indelningar möjliggör.

I SOM-undersökningarna har det vid fyra olika tillfällen (2002, 2010, 2013 och 2023) ställts frågor om i vilken utsträckning de svarande anser sig ha kvinnliga respektive manliga egenskaper. Frågan innehåller inte någon definition av dessa egenskaper utan lyder ”Man brukar ibland tala om att människor har både kvinnliga och manliga egenskaper. I vilken utsträckning skulle Du säga att Du själv har kvinnliga respektive manliga egenskaper?” och svarspersonerna placerar in sig på två skalor där 0 betyder ”få sådana egenskaper” och 10 betyder ”många sådana egenskaper”. I redovisningen ingår inte 2010 av den enkla anledningen att perioden mellan 2010 och 2013 är relativt kort. Det ska dock påpekas att 2010 inte sticker ut på något sätt.

Figur 4 visar genomsnitt på de två skalorna bland män i de fyra ålderskategorierna 16–29 år, 30–49 år, 50–64 år samt 65 år och äldre. För manliga egenskaper varierar genomsnittet mellan 7,5 och 8,1 och för kvinnliga egenskaper mellan 2,5 och 4,5. De flesta individer uppfattar sig ha en blandning av kvinnliga och manliga egenskaper men hur den mixen ser ut skiljer sig på individ- och gruppnivå. Givet diskussionen om unga män som ratar jämställdhet skulle man förvänta sig en utvecklingslinje där unga män i genomsnitt i allt större utsträckning avvisar att de skulle ha kvinnliga egenskaper. Resultaten i figur 4 går dock tvärt emot en sådan beskrivning. Sedan 2002 har genomsnittet bland unga män ökat från 3,2 till 4,1 på den elvagrada skalans som handlar om självskattade kvinnliga egenskaper. Samtidigt har genomsnittet när det gäller självskattade manliga egenskaper minskat något, från 8,0 till 7,8. Över lag visar figur 4 på en likartad utveckling bland män i samtliga ålderskategorier där det mellan 2002 och 2023 sker en uppgradering av självskattade kvinnliga egenskaper, medan självskattade manliga egenskaper ligger på en relativt stabil nivå.

Figur 4 Hur män i olika ålderskategorier skattar sina kvinnliga respektive manliga egenskaper, 2002, 2013 samt 2023 (predicerade medelvärden)

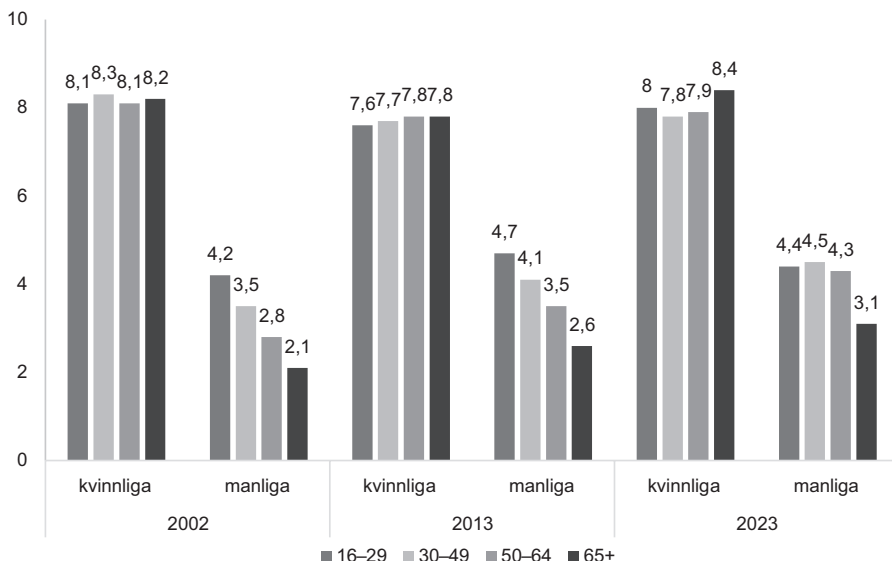

Kommentar: Frågan löd *Man brukar ibland tala om att människor har både kvinnliga och manliga egenskaper. I vilken utsträckning skulle Du säga att Du själv har kvinnliga respektive manliga egenskaper? Svare med hjälp av de två skalorna nedan. Svarsskalan gick från 0 - Jag har få sådana egenskaper till 10 - Jag har många sådana egenskaper.* Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat mellan 1 539–1 639.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2002, 2013 och 2023.

Figur 5 visar motsvarande utveckling bland kvinnor. För kvinnor kan vi se att de självskattade kvinnliga egenskaperna i genomsnitt varierar mellan 7,6 och 8,4 medan de självskattade manliga egenskaperna varierar mellan 2,1 och 4,7. Bland kvinnor är den mest noterbara förändringen över tid att äldre kvinnor de senaste 20 åren kommit att se sig som mer präglade av manliga egenskaper, med en ökning från 2,1 till 3,1 på skalan.

Figur 5 Hur kvinnor i olika ålderskategorier beskriver sin könsidentitet, 2002, 2013 samt 2023 (predicerade medelvärden)

Kommentar: Frågan löd *Man brukar ibland tala om att människor har både kvinnliga och manliga egenskaper. I vilken utsträckning skulle Du säga att Du själv har kvinnliga respektive manliga egenskaper? Svara med hjälp av de två skalorna nedan. Svarsskalan gick från 0 - Jag har få sådana egenskaper till 10 - Jag har många sådana egenskaper.* Resultaten i figuren bygger på OLS-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort. Antalet svarspersoner har varierat från 1 524 till 1 669.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2002, 2013 och 2023.

Det ökade stödet för jämställdhet bland unga kvinnor 1993–2023

I detta kapitel har vi vinnlagt oss om att ha ett relativt långt tidsperspektiv och inkludera olika frågor i analysen av stöd för satsningar på jämställdhet. Vår huvudsakliga slutsats är att mediabilden om radikala unga män som ratar jämställdhet är betydligt överdriven. Denna mediabild, som även finns i delar av forskningen, skymmer den mobilisering av unga kvinnor för jämställdhet som sker över tid. Det är tydligt att de unga kvinnorna inte bara drar ifrån de unga männen, utan även kvinnor och män i övriga åldersgrupper. Varför denna mobilisering äger rum kan vi inte svara på men det vore allt för enkelt att tala om en vänstervåg bland unga kvinnor, då samtliga analyser i kapitlet är gjorda under kontroll för placering på den ideologiska vänster-högerskalan samt för partipreferens (men även för utbildning och hushållsinkomst).

Unga män röstar mer höger än kvinnor och det kan fortfarande finnas grupper av unga män som ratar jämställdhet och är ”moderna sexister”. Likväl, det vi ana-

lyserat är utvecklingen över tid bland unga män och kvinnor. Det vi kan se är att det finns ett stabilt starkt stöd för jämställdhet och om det finns en rörelse så går den i mer positiv riktning. En fråga vi inte har med i kapitlet är hur viktig frågan om jämställdhet är för kvinnor respektive män och det är kanske här den allra största skillnaden finns. SVT:s valundersökning i valet 2022 visar att jämställdhet var den tredje mest prioriterade frågan bland kvinnorna när de bestämde sig för sitt partival, efter sjukvård och skolan. Bland männen kom jämställdhet först på tolfte plats. För männen var lag och ordning, energi och kärnkraft de högst prioriterade frågorna i 2022 års val (Ekengren Oscarsson, 2022).

Till sist vill vi poängtera att detta kapitel visar betydelsen av de långa tidsperspektiven och värdet av att så långt det går låta slutsatser byggas på flera olika frågor som försöker mäta ungefär samma fenomen. Mobiliseringen bland de unga kvinnorna för jämställdhet är mycket mer påtaglig än någon annan förändring och denna mobilisering kan ge återklang i många framtida val, då de medelålders kvinnorna också i hög grad är mobiliserade. Det finns inte något som antyder att den vikt kvinnor ger frågor om jämställdhet skulle vara resultat av en tillfällig trend.

Noter

- ¹ Den fråga som ställdes i deras undersökning löd ”*Advancing women’s and girls’ rights has gone too far because it threatens men’s and boys’ opportunities*”. Undersökningen gjordes i 27 EU-länder.
- ² Med pro-feministiska värderingar menas i detta sammanhang värderingar som ligger i linje med kvinnliga väljares åsikter i frågor där det återfinns betydande könsskillnader i valmanskåren.
- ³ De områden som främst nämndes var jämställdhetspolitik, familjepolitik, socialpolitik/sjukvård (Wängnerud, 1999, s. 179).

Referenser

- Ahlbom, J., Oskarson, M., & Wängnerud, L. (2022). Ökade skillnader mellan kvinnor och män som väljare och valda. I P. Öhberg, H. Oscarsson & J. Ahlbom (Red.), *Folkviljans förverkligare*. Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Ahlbom, J., & Karlsson, R. (2023). *Könsskillnader bland svenska väljare 1921–2022* (Rapport 2023:9). Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet. https://www.gu.se/sites/default/files/2023-11/2023_9.pdf
- Alexander, A. C. (2012). Change in women’s descriptive representation and the belief in women’s ability to govern: A virtuous cycle. *Politics & Gender*, 8(4), 437–464.

- Dagens Nyheter (2024). Ledare: De stora plattformarna matar tonårskillar med kvinnohat. Publicerad 2024-02-18. <https://www.dn.se/ledare/de-stora-plattformarna-matar-tonarskillar-med-kvinnohat/>
- Davis, M. F. (2022). The state of abortion rights in the US. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 159(1), 324–329.
- Ekengren Oscarsson, H. (2022). *Väljarna och valet 2022. Eftervalsanalys för Liberalerna 26/10 2022*. Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet. https://www.gu.se/sites/default/files/2022-10/VALU_Liberalerna_221026.pdf
- Faludi, S. (1992). *Backlash: kriget mot kvinnorna*. Norstedts.
- Hansson, K., Sveningsson, M., Ganetz, H., & Sandgren, M. (2020). Legitimising a feminist agenda: the# MeToo petitions in Sweden 2017–2018. *Nordic Journal of Media Studies*, 2(1), 121–132.
- Holgersson, U., & Wängnerud, L. (2018). *Rösträttens århundrade: kampen, utvecklingen och framtiden för demokratin i Sverige*. Makadam förlag.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Naurin, E., & Öhberg, P. (2019). Kvinnors och mäns politiska åsikter och intresse under 30 år. I U. Andersson, B. Rönnerstrand, P. Öhberg & A. Bergström (Red.), *Storm och stiltje* (s. 395–408). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.
- Off, G., Charron, N., & Alexander, A. (2022). Who perceives women's rights as threatening to men and boys? Explaining modern sexism among young men in Europe. *Frontiers in Political Science*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.909811>.
- Off, G. (2023). Gender equality salience, backlash and radical right voting in the gender-equal context of Sweden. *West European Politics*, 46(3), 451–476.
- Oskarson, M., & Wängnerud, L. (1995). *Kvinnor som väljare och valda. Om betydelsen av kön i svensk politik*. Studentlitteratur.
- Sainsbury, D. (2004). Women's political representation in Sweden: Discursive politics and institutional presence. *Scandinavian Political Studies*, 27(1), 65–87.
- Shorrocks, R. (2018). Cohort change in political gender gaps in Europe and Canada: The role of modernization. *Politics & Society*, 46(2), 135–175.
- Svenska Dagbladet (2022). Forskning: Svenska unga män moderna sexister. Publicerad 2022-11-24. <https://www.svd.se/a/r/rlnwm/forskning-svenska-unga-man-moderna-sexister>
- Vi (2022). Unga män ratar jämställdhet. Publicerad 2022-11-01. <https://www.vi.se/artikel/unga-man-ratar-jamstalldhet>
- Wängnerud, L. (1999). *Kvinnorepresentation. Makt och möjligheter i Sveriges riksdag*. Studentlitteratur.
- Öhberg, P., & Wängnerud, L. (2014). Testing the Impact of Political Generations: The Class of 94 and Pro-feminist Ideas in the Swedish Riksdag. *Scandinavian Political Studies*, 37(1), 61–81.